

Patrycja Kukulska

MODERATOR KURII
W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU
I PARTYKULARNYM PRAWIE POLSKIM

Prawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹ wprowadził do struktur kurii diecezjalnej nowy fakultatywny urząd kościelny pod nazwą „moderator kurii diecezjalnej”². Posiada on kompetencje dotyczące administracyjnych aspektów funkcjonowania kurii diecezjalnej. Jest on organem, który biskup diecezjalny może powołać w celu realizacji zasady koordynacji zadań administracyjnych³. Niniejszy artykuł stanowi próbę przeanalizowania i scharakteryzowania urzędu moderatora oraz zadań, jakie posiada on w kurii diecezjalnej.

1. KURIA DIECEZJALNA

Kuria diecezjalna składa się z instytucji i osób, które świadczą biskupowi pomoc w zarządzaniu całą diecezją, zwłaszcza w kierowaniu działal-

MGR LIC. PATRYCJA KUKULSKA – doktorant, Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; A. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: patrycjakwiecien@wp.pl

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

² J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 90.

³ Tenże, *Kuria diecezjalna*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 350.

nością pasterską, w administrowaniu diecezją i wykonywaniu władzy sądowniczej (kan. 469). Kuria diecezjalna jest głównym narzędziem biskupa w zarządzaniu diecezją⁴. Zadaniem kurii jest czuwanie nad dyscypliną i działanie bez względu na zmiany personalne oraz rozwój miejscowych instytucji⁵. Biskup troszczy się o to, aby wszystkie osoby wchodzące w skład kurii diecezjalnej działały dla dobra wspólnego Kościoła partykularnego⁶. Istnieją także kurie Kościołów partykularnych zrównanych z diecezją, czyli kurie prałatury terytorialnej i opactwa terytorialnego, administratury apostolskiej, prałatury apostolskiej, wikariatu apostolskiego, ordynariatu wojskowego⁷. Podstawowym zadaniem kurii diecezjalnej jest współpraca z biskupem w jego urzędzie pasterskim, w ścisłej z nim jedności. Współpraca ta obejmuje udział we władzy rządzenia (udział we władzy biskupiej mają tylko: wikariusz generalny, wikariusz biskupi, wikariusz sądowy i sędziowie diecezjalni) oraz pełnienie zadań technicznych⁸.

Kuria diecezjalna obejmuje całokształt organów i osób spełniających określone zadania, jak również ogół środków materialnych i technicznych pozostających do dyspozycji biskupa w celu zaspokojenia potrzeb wiernych w całej diecezji. Za ich pośrednictwem biskup zarządza diecezją w sposób określony w prawie kanonicznym⁹. Przez osoby należy rozumieć osoby fizyczne, które na mocy prawa lub decyzji biskupa diecezjalnego są upoważnione do podejmowania działalności w imieniu Kościoła. J. Krukowski wskazuje, iż od wyrazu „osoba” bardziej precyzyjne jest określenie „organ władzy”. Osoby fizyczne mają spełniać zadania na mocy specjalnego urzędu w dziedzinie kierowania wspólnotą kościelną. Zadania te są różne od tych, które ochrzczeni mają spełniać na mocy udziału w kapłaństwie wspólnym. Określenie „instytucje” oznacza, iż w skład kurii wchodzi pod-

⁴ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de Pastoralis Episcoporum Munere in Ecclesia Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-696; Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach Biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 236-258, nr 27 [dalej cyt.: CD].

⁵ J.I. Arrieta, *Kuria diecezjalna*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 408.

⁶ Krukowski, *Kuria diecezjalna*, s. 350; szerzej zob.: M. Rubak, *Kuria biskupia w służbie Kościoła lokalnego*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 4 (1990), s. 265-269.

⁷ Krukowski, *Kuria diecezjalna*, s. 345.

⁸ Tamże, s. 346-347.

⁹ Tamże, s. 345.

zespoły organów, które mają spełniać określone zadania o charakterze władczym lub technicznym, np. sporządzanie oraz przechowywanie dokumentów¹⁰. KPK/83 określa organy obligatoryjne, które powinny wchodzić w skład każdej kurii diecezjalnej oraz te, które są powoływane swobodnie przez biskupa diecezjalnego, tym samym biskup diecezjalny może model kurii diecezjalnej, przedstawiony w KPK/83, dostosowywać do własnych potrzeb i możliwości. Biskup może decydować o strukturze kurii dostosowując ją także do potrzeb diecezji, jej rozmiarów oraz zwyczajów lokalnych, jednak wymagania te nie mogą stać ponad troską o osoby i biskup powinien czuwać nad tym, aby struktura organizacyjna nie przytłaczała i była skuteczna oraz daleka od niepotrzebnej komplikacji czy biurokracji¹¹. Struktury diecezjalne zawsze powinny służyć dobru dusz, zaś biskup diecezjalny wymagań organizacyjnych nie może przedkładać nad troskę o osoby¹².

Biskup kierując Kościołem partykularnym potrzebuje stałej pomocy ze strony instytucji i wykwalifikowanych osób, pozostających z nim w ścisłej łączności¹³. Biskup ma obowiązek zatroszczenia się o prawidłową koordynację zadań administracyjnych kurii¹⁴.

2. ZASADA KOORDYNACJI

Kościół, jako struktura złożona z wielu jednostek organizacyjnych uczestniczących w pełnieniu tej samej misji duszpasterskiej musi być odpowiednio koordynowany. Sposoby koordynacji powinny być dostosowane do funkcji Kościoła. Koordynacja jest niezbędna, aby organy ze sobą współpracowały lub żeby sobie nie przeszkadzały w wypełnianiu zadań duszpasterskich¹⁵.

¹⁰ J. Krukowski, *Struktura kurii diecezjalnej według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Kościół i Prawo” 6 (1989), s. 49-50.

¹¹ T e n ż e, *Kuria diecezjalna*, s. 346.

¹² Congregatio pro Episcopis, *Direttorio ‘Apostolorum Successores’ per il ministero pastorale dei vescovi* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana 2004; Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej postudze biskupów ‘Apostolorum Successores’*, w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006, s. 517-711 [dalej cyt.: AS].

¹³ T. P a w ł u k, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła III*, t. II: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2002, s. 205.

¹⁴ A r r i e t a, *Kuria diecezjalna*, s. 410.

¹⁵ K r u k o w s k i, *Administracja w Kościele*, s. 57.

Koordinacja polega na uzgadnianiu, harmonizowaniu i kojarzeniu działań różnych jednostek lub zespołów w celu osiągnięcia wspólnych zamierzeń leżących w interesie tych jednostek. Koordinacja ma spełniać zarówno cel pozytywny, jak i negatywny. Cel negatywny polega na tym, aby jednostki należące do danej całości organizacyjnej nie przeszkadzały sobie, zaś cel pozytywny na tym, aby się wspomagały¹⁶.

Uprawnienia do podejmowania działań koordynacyjnych powinny być powierzone odpowiednim organom, powiązanim ze sobą ze względu na hierarchiczną zależność lub też we współpracy między organami wyposażonymi w tego samego rodzaju kompetencje. Kooperacja jest niezbędna, aby organy te prawidłowo ze sobą funkcjonowały oraz, aby sobie nie przeszkadzały¹⁷.

Zasada koordynacji jest stosowana nie tylko w strukturach świeckich, ale także w strukturach kościelnych, zarówno na szczeblu centralnym, jak i partykularnym. Zasada ta została wprowadzona do KPK/83 w odniesieniu do struktur partykularnych w kan. 473. Na szczeblu Kościołów partykularnych koordynację ma prowadzić biskup diecezjalny, oraz ci, którym powierzona została władza nad jednostkami podobnymi do diecezji. Biskup diecezjalny powinien troszczyć się o to, aby wszystkie sprawy, które dotyczą administracji całej diecezji, były odpowiednio skoordynowane¹⁸. Zadaniem biskupa diecezjalnego jest koordynowanie działalności pasterskiej wikariuszy generalnych i biskupich¹⁹. Biskup diecezjalny w celu sprzyjania lepszej działalności pasterskiej, może powołać radę biskupią, złożoną z wikariuszy generalnych i biskupich. Rada biskupia jest organem doradczym do spraw duszpasterskich, powoływanym zgodnie z uznaniem biskupa. W celu koordynowania działalności administracyjnej kurii biskup diecezjalny ma także kompetencje do mianowania moderatora kurii diecezjalnej. Jego zadaniem jest koordynacja wszystkich spraw dotyczących

¹⁶ Tenże, *Struktura kurii*, s. 48.

¹⁷ Tenże, *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa 2011, s. 92.

¹⁸ Tenże, *Struktura kurii*, s. 48.

¹⁹ KPK/83, kan. 473 § 2. Koordynowanie pracy duszpasterskiej powinno być prowadzone w poszczególnych częściach diecezji, czyli w dekanatach i parafiach. Pracę proboszczów, rektorów kościołów i wikariuszy parafialnych powinni koordynować dziekani, zaś proboszcz powinien koordynować pracę wikariuszy. Brak jest reguł koordynacji w normach kodeksowych, dlatego mogą być one tworzone na gruncie prawa partykularnego; Kr u k o w s k i, *Administracja w Kościele*, s. 57.

administracji całej diecezji, jak i pracy poszczególnych pracowników kurii diecezjalnej²⁰.

3. URZĄD MODERATORA KURII

Moderator kurii diecezjalnej jest to kapłan wyznaczony przez biskupa diecezjalnego, którego zadaniem jest koordynowanie pod władzą biskupa załatwianych w kurii spraw administracyjnych i czuwanie nad tym, by pozostali pracownicy kurii właściwie wypełniali powierzone sobie funkcje²¹. Moderator kurii jest ustanawiany według swobodnego uznania biskupów poszczególnych diecezji. Jest to także urząd, który bezpośrednio uczestniczy w sprawowaniu władzy wykonawczej²².

Urząd moderatora kurii został wprowadzony przez KPK/83 w kan. 473²³. Do czasu promulgacji KPK/83 istniały w diecezji dwa organy pomocnicze, wyposażone we władzę zwyczajną zastępczą: wikariusz generalny i wikariusz biskupi. Dodanie kanonu wprowadzającego moderatora kurii zwiększyło krąg organów pomocniczych o jeszcze jeden podmiot²⁴. Moderator jest szefem administracyjnym kurii. Wprowadzenie nowego urzędu było pokierowane tym, iż ma on pobudzać i koordynować pracę kurii, podlegając przy tym biskupowi. Ma on mieć wiedzę o wszystkich działaniach kurii. Moderator jest kierownikiem dla członków kurii w tym, co dotyczy relacji pracowniczych, jak i samej pracy²⁵. Zadaniem moderatora kurii jest koordynacja, czyli uzgadnianie działalności duszpasterskiej w całej diecezji, a więc koordynacja wszystkich spraw, które mają być załatwione w trybie administracyjnym, oraz troszczenie się o to, aby pozostali pracownicy kurii spełniali swoje urzędy należycie (AS 178). Ma on spełniać funkcję kontrolną względem wszystkich pracowników kurii diecezjalnej, z wyjątkiem wikariuszy generalnych i wikariuszy biskupich²⁶.

Prawodawca kościelny w kan. 473 § 3 KPK/83 dokładnie określił, kogo biskup diecezjalny może mianować moderatorem kurii. Zgodnie z tym, jeś-

²⁰ Pawluk, *Prawo kanoniczne*, t. II, s. 207.

²¹ M. Sitarz, *Moderator kurii diecezjalnej*, w: *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa 2004, kol. 112.

²² Krukowski, *Kuria diecezjalna*, s. 346.

²³ Sitarz, *Moderator kurii*, s. 112.

²⁴ Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 91.

²⁵ Arrieta, *Kuria diecezjalna*, s. 411.

²⁶ Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 91.

li, zdaniem biskupa, czego innego nie doradzają okoliczności miejsca, moderatorem kurii winien być mianowany wikariusz generalny, a gdy jest kilku, jeden z nich. Mianowanie moderatora kurii zostało pozostawione uznaniu biskupa diecezjalnego, jest to urząd fakultatywny. Przy podejmowaniu decyzji o nominacji ma on kierować się potrzebą zapewnienia koordynacji pracy duszpasterskiej w całej diecezji oraz zadań administracyjnych przez kurię diecezjalną²⁷. W przypadku nominacji moderatorem kurii jednego z wikariuszy generalnych, jego kompetencje rozszerzone są o zadania koordynacji²⁸.

Do moderatora kurii odnoszą się kanony dotyczące nominacji tych, którzy sprawują urzędy w kurii. Zgodnie z kan. 470 nominacja należy do biskupa diecezjalnego. Organem kompetentnym do mianowania członków kurii diecezjalnej jest biskup diecezjalny, gdyż mają oni spełniać zadania w jego imieniu, dla dobra całej diecezji. Nominacja urzędników kurii zgodnie z kan. 150 jest aktem administracyjnym, który biskup diecezjalny może swobodnie stanowić. Kandydaci na urzędy kurialne powinni mieć odpowiednie kwalifikacje moralne oraz przygotowanie techniczne, pastoralne i teologiczne, powinni odznaczać się szczególną biegłością w zakresie spraw, które zostały im zlecone oraz pobożnością i gorliwością pasterską. Zdatość konkretnego kandydata do objęcia urzędu ocenia biskup diecezjalny, jednak przy podejmowaniu decyzji może, lub niekiedy powinien, wysłuchać organów kolegialnych (rady kapłańskiej, kolegium konsultorów, rady biskupiej)²⁹. Akt nominacji ma być sporządzony na piśmie i ma zawierać motywację prawną (kan. 37, 51, 156). Dokument nominacyjny ma być podpisany przez ordynariusza oraz przez kanclerza kurii lub notariusza. Wszyscy, którzy obejmują stanowiska w kurii, czyli także moderator, powinni złożyć przyrzeczenie, że będą wiernie wypełniać zadanie w sposób określony prawem lub przez biskupa oraz, że będą zachowywać tajemnicę w zakresie i w sposób oznaczony prawem lub przez biskupa (kan. 474)³⁰.

Nominacja moderatora kurii jest zależna od uznania biskupa diecezjalnego i potrzeb diecezji. W diecezji biskup może nie powołać moderatora kurii, jeżeli zdecyduje się sam wypełniać obowiązki związane z koordynacją pracy duszpasterskiej i działalności administracyjnej, czuwając jednocześnie nad wypełnianiem obowiązków przez wszystkich pracowników kurii.

²⁷ Tenże, *Prawo administracyjne*, s. 175.

²⁸ Tenże, *Administracja w Kościele*, s. 91.

²⁹ Tenże, *Kuria diecezjalna*, s. 347.

³⁰ Tamże.

Taka sytuacja może mieć miejsce w małych diecezjach, zarówno pod względem terytorialnym, jak i demograficznym³¹.

Biskup może mianować na moderatora kurii wikariusza generalnego. Kompetencje wikariusza generalnego zostają poszerzone o zadania koordynacji. Moderator jest wtedy uprawniony nie tylko do podejmowania aktów administracyjnych na mocy jurysdykcji, ale do podejmowania decyzji zmierzających do skoordynowania pracy duszpasterskiej w całej diecezji oraz działalności administracyjnej wszystkich pozostałych organów władzy administracyjnej³².

Na moderatora kurii biskup diecezjalny może mianować kapłana, który nie jest wikariuszem generalnym, jeżeli okoliczności tego wymagają. Może stać się tak, gdy aparat duszpasterski i administracyjny diecezji jest tak rozbudowany, że powierzenie zadania koordynacji wikariuszowi generalnemu utrudniałoby mu wykonywanie zadań związanych z jego urzędem³³.

Urząd moderatora kurii jest analogiczny do pozycji kardynała Sekretarza Stanu w Kurii Rzymskiej, którego zadaniem jest koordynacja pracowników Kurii Rzymskiej. Prawodawca kodeksowy nie precyzuje bliżej zadań moderatora kurii, pozostawiając to prawodawcom partykularnym. Zgodnie z dyspozycją kodeksową moderator ma być poinformowany przez kanclerza kurii o aktach prawnych, jakie zostały podjęte przez tych wszystkich, którym przysługuje nazwa ordynariusz, czyli przez biskupa diecezjalnego, wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego³⁴.

W literaturze wskazują się, iż do zadań moderatora powinno należeć zwoływanie posiedzeń kierowników agend kurii diecezjalnej, w celu przedłożenia informacji oraz uzgodnienia swoich zadań, aby poszczególne agendy nie przeszkadzały sobie wzajemnie w ich wykonywaniu. Do zadań koordynacji powinno należeć także opracowywanie planu pracy duszpasterskiej w całej diecezji oraz uzgodnienie zadań, jakie mają do wykonania poszczególne agendy, analiza efektywności tej pracy oraz poszukiwanie środków zaradczych zapobiegających powstawaniu trudności w tej współpracy³⁵.

³¹ Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 91.

³² Tenże, *Struktura kurii*, s. 52-53.

³³ Tenże, *Administracja w Kościele*, s. 91.

³⁴ Tenże, *Prawo administracyjne*, s. 176.

³⁵ Tenże, *Struktura kurii*, s. 53.

4. MODERATOR KURII W PARTYKULARNYM PRAWIE POLSKIM

W Polsce istnieją 44 diecezje, w tym dwie Kościoła bizantyńsko-ukraińskiego oraz ordynariat polowy, zrównany w prawach z diecezją³⁶. W każdej z tych diecezji istnieje kuria, która świadczy biskupowi pomoc w zarządzaniu całą diecezją. Kuria nie jest tylko instytucją administracyjną, ale także narzędziem biskupa w wykonywaniu dzieł apostołatu (CD 27). Kuria powinna strzec właściwej dyscypliny i zwyczajów w Kościele partykularnym. Liczba urzędów kurialnych, kierowanych przez osobnych urzędników zależy od wielkości diecezji, ale także od miejscowych potrzeb i pożytku³⁷. W diecezjach znajdujących się na terenie Polski ukształtowała się różna praktyka dotycząca powoływania moderatora kurii. W niniejszym artykule urząd moderatora kurii zostanie ukazany na przykładzie wybranych przepisów prawa partykularnego.

Moderator kurii nie został powołany w diecezjach: bydgoskiej, drohiczyńskiej, elbląskiej, ełckiej, gliwickiej, kaliskiej, kieleckiej, legnickiej, łomżyńskiej, łowickiej, opolskiej, pelplińskiej, płockiej, radomskiej, rzeszowskiej, sandomierskiej, sosnowieckiej, świdnickiej, zamojsko-lubaczowskiej oraz zielonogórsko-gorzowskiej oraz w archidiecezjach: białostockiej, gdańskiej, katowickiej, krakowskiej, lubelskiej, przemyskiej i warszawskiej.

Pomimo braku moderatora w kurii białostockiej w I Synodzie Archidiecezji Białostockiej znajdują się unormowania dotyczące tego urzędu. Biskup diecezjalny może, jeżeli zachodzi potrzeba, mianować wikariusza biskupiego i moderatora Kurii, zwiększać lub zmniejszać liczbę notariuszy, wydziałów i referatów³⁸. Tak więc postanowienia synodu, podobnie jak KPK/83, pozostawiają biskupowi możliwość powołania moderatora, jeżeli zaistnieje taka konieczność. Również w Synodzie Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej znajdują się postanowienia dotyczące moderatora. W skład kurii diecezjalnej wchodzi: wikariusz generalny, wikariusz sądowy, kancelaria, wydział duszpasterstwa ogólnego, wydział nauki chrześcijańskiej i archiwum. Kancelarię tworzą: kanclerz i notariusz. Wydziały obejmują: referaty, rady i komisje. Koordynacja prac wymienionych urzędów należy do mo-

³⁶ Podział administracyjny Kościoła w Polsce. Dane Konferencji Episkopatu Polski, w: http://episkopat.pl/diecezje/podzial_administracyjny/4467.1,Podzial_administracyjny_Kosciola_w_Polsce.html [dostęp: 10.05.2014].

³⁷ Pawluk, *Prawo Kanoniczne*, t. II, s. 205-206.

³⁸ *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, Białystok 2000, s. 22.

deratora kurii³⁹. Jednak często w postanowieniach synodalnych brak jest wzmianki o tym urzędzie. Ma to miejsce w III Synodzie Gdańskim⁴⁰, Pierwszym Synodzie Diecezji Kaliskiej⁴¹, Pierwszym Synodzie Diecezji Katowickiej⁴², III Synodzie Diecezji Kieleckiej⁴³, II Synodzie Diecezji Lubelskiej⁴⁴, Synodzie Archidiecezji Przemyskiej⁴⁵.

Częstą praktyką jest ustanawianie zgodnie z postanowieniem kan. 473 § 3 KPK/83 wikariusza generalnego moderatorem kurii. Taki sposób obsadzenia tego urzędu ma miejsce w diecezji bielsko-żywieckiej, koszalińsko-kołobrzeszkiej, tarnowskiej, toruńskiej oraz w archidiecezjach gnieźnieńskiej, łódzkiej, poznańskiej, szczecińsko-kamieńskiej i warmińskiej.

Prawodawca w III Synodzie Archidiecezji Gnieźnieńskiej wskazuje, iż powołany przez arcybiskupa moderator kurii czuwa nad całością funkcjonowania kurii dbając o sprawne działanie wydziałów kurialnych, koordynując ich prace oraz czuwając nad prawidłowym wykonywaniem prac przez pracowników kurii. Zaleca się też zebranie raz w miesiącu, pod przewodnictwem moderatora, wszystkich pracowników kurii lub przynajmniej przewodniczących wydziałów, w celu wymiany informacji i koordynacji zadań⁴⁶. Pracownicy Kurii Metropolitalnej Gnieźnieńskiej składają wobec Moderatorsa Kurii przyrzeczenie, iż będą wiernie wypełniać nałożone przez Arcybiskupa obowiązki oraz zachowają tajemnicę, której zakres określa prawo lub Arcybiskup⁴⁷.

³⁹ I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej, Zamość 2001, nr 4.

⁴⁰ III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku nowego tysiąclecia, Gdańsk 2001.

⁴¹ W tym synodzie zadanie koordynacji zostało powierzone biskupowi pomocniczemu, który jest wikariuszem generalnym: „Jako Wikariusz Generalny, Biskup pomocniczy koordynuje pracę poszczególnych wydziałów i osób w Kurii Diecezjalnej; wydaje, zgodnie ze swoją kompetencją, dyspensy, dekryty generalne, dekryty szczegółowe, *nihil obstat*, instrukcje i inne akty władzy wykonawczej oraz wykonuje zadania zlecone mu przez Biskupa diecezjalnego”. Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009). Prawo diecezjalne Kościoła Kaliskiego, Kalisz 2009, s. 10.

⁴² Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katolickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej, Katowice 2012².

⁴³ III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, Kielce 1992.

⁴⁴ W Synodzie tym znajduje się nr 552: „W celu koordynacji prac poszczególnych agend Kurii wskazane są wspólne zebrania ich pracowników”, który wskazuje na realizację zasady koordynacji; II Synod Diecezji Lubelskiej. 1977-1985, Lublin 1988.

⁴⁵ Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy, Przemyśl 2000.

⁴⁶ III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Milenium jej powstania, Gniezno 2005, s. 69.

⁴⁷ Tamże, s. 71.

W postanowieniach III Synodu Archidiecezji Łódzkiej brak wzmianki o moderatorze kurii⁴⁸. Taka sama sytuacja ma miejsce w przypadku postanowień III Synodu Archidiecezji Poznańskiej⁴⁹, jednak postanowienia dotyczące moderatora kurii znajdują się w *Statucie Kurii*⁵⁰ oraz w *Regulaminie* jej funkcjonowania⁵¹. W *Statucie Kurii* moderator zostaje wymieniony jako osoba stanowiąca kurię⁵². W *Statucie* znajduje się odwołanie do kan. 473 § 2 i 3 KPK/83, oraz wskazanie, że Arcybiskup mianuje moderatora kurii, którego zadaniem jest koordynowanie prac kurii oraz czuwanie nad tym, by pracownicy kurii właściwie i sumiennie wypełniali powierzone im zadania, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego oraz statutem i regulaminem kurii (nr 6). Do zadań moderatora kurii należy troska o najbardziej owocne wykonywanie zadań powierzonych poszczególnym pracownikom kurii, zwoływanie posiedzeń pracowników kurii w celu przedstawiania i wymiany informacji oraz uzgadniania zadań bieżących, czuwanie nad obecnością pracowników kurialnych (nr 7). Moderator kurii winien być powiadamiany przez kanclerza o aktach prawnych, jakie zostały podjęte przez arcybiskupa oraz wikariuszy generalnych (nr 8; zob. kan. 474). Wzmianki o moderatorze pojawiają się także w punkcie dotyczącym kanclerza i notariuszy, a także archiwum. Notariusze sporządzają protokoły z posiedzeń konferencji diekańskich oraz wypełniają inne zadania, zlecone im przez wikariuszy generalnych, moderatora kurii lub kanclerza (nr 17). W *Statucie* znajduje się postanowienie analogiczne do kodeksowego, zgodnie, z którym moderator kurii ma wstęp do Archiwum Kurii oraz posiada kompetencje do wydawania zgody na kopiowanie lub wnoszenie akt z archiwum (nr 65). Zgodnie z *Regulaminem Kurii Metropolitalnej* moderator kurii mianowany przez arcybiskupa koordynuje jej prace (§ 4). Posiada on także kompetencje do wyrażania zgody na pozostawanie pracowników na terenie kurii poza godzinami jej funkcjonowania (§ 5). Pracownicy kurii mają obowiązek każdorazowo uzgodnić z moderatorem nieobec-

⁴⁸ III Synod Archidiecezji Łódzkiej, w: <http://archidiecezja.lodz.pl/czytelni/synod/> [dostęp: 11.05.2014].

⁴⁹ Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008). Zwołany i przeprowadzony przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. I: Dokumenty, Poznań 2008.

⁵⁰ Statut Kurii Metropolitalnej Poznańskiej, w: Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008). Zwołany i przeprowadzony przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. II: Statuty, Poznań 2008, s. 391-402.

⁵¹ Regulamin Kurii Metropolitalnej Poznańskiej, w: Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008), t. II, s. 502-505.

⁵² Statut Kurii Metropolitalnej Poznańskiej, s. 391.

ność w siedzibie kurii metropolitalnej spowodowaną obowiązkami służbowymi. Wikariusze generalni zgłaszają swoje wyjazdy służbowe Arcybiskupowi Poznańskiemu (§ 7). Ponadto pracownicy Kurii mają obowiązek zgłaszać moderatorowi lub kanclerzowi kurii nieobecność w pracy w pierwszych dniach absencji, natomiast usprawiedliwienie przedstawić w pierwszym dniu obecności w pracy następującym po okresie nieobecności (§ 8). Poza tym kapłani i osoby zakonne mają prawo do 3 dodatkowych dni wolnych od pracy w ciągu roku w celu wzięcia udziału we własnych rekolekcjach. Termin rekolekcji należy uzgodnić z moderatorem kurii i zgłosić kanclerzowi z co najmniej miesięcznym wyprzedzeniem (§ 9).

Prawodawca w IV Synodzie Diecezji Tarnowskiej stanowi, iż Biskup diecezjalny mianuje moderatora spośród wikariuszy generalnych. Wymienia także zadania moderatora, wśród których znajdują się koordynowanie pod władzą biskupa załatwianych w kurii spraw administracyjnych oraz czuwanie nad tym, by pozostali pracownicy kurii właściwie wypełniali powierzone sobie funkcje oraz koordynowanie przedsięwzięć i zarządzeń duszpasterskich. W celu realizacji koordynacji mają być zwoływane przez moderatora okresowe spotkania, w ramach poszczególnych wydziałów⁵³.

Zgodnie z postanowieniami Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej na czele kurii diecezjalnej stoi moderator, który w imieniu biskupa diecezjalnego koordynuje załatwianie wszelkich spraw, przygotowuje terminarz i program sesji kurialnych oraz czuwa nad właściwym wypełnianiem przez pracowników kurii diecezjalnej ich funkcji⁵⁴. Moderator może wyznaczyć osobę, która w uzasadnionych przypadkach ma prawo dokonać sprawdzenia ksiąg metrykalnych oraz innych dokumentów kancelaryjnych konkretnej parafii (nr 136 § 3). W *Regulaminie Kurii* znajdują się postanowienie dotyczące zadań, jakie ma wypełniać moderator. Moderator kurii, pod władzą biskupa diecezjalnego, ma koordynować załatwianie w kurii wszelkich spraw, przygotowywać terminarz i program sesji kurialnych oraz czuwać, by pracownicy kurii właściwie wypełniali powierzone im funkcje⁵⁵. Postanowienia *Regulaminu* dotycząc sesji kurialnych, które mają pomagać w usprawnieniu pracy kurii, zawierają również unormowania dotyczące moderatora. Bierze on udział w sesjach (nr 38) oraz ustala w porozumie-

⁵³ IV Synod Diecezji Tarnowskiej. Tarnów 1982-1986, Tarnów 1990, stat. 325, s. 179.

⁵⁴ Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego. Toruń, 27 czerwca 2011 roku, Toruń 2011, nr 134, s. 48.

⁵⁵ Regulamin Kurii Diecezjalnej, w: Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej, nr 11, s. 206-207.

niu z biskupem diecezjalnym porządek obrad (nr 39), a także zatwierdza protokoły sesji kurialnych sporządzone przez notariusza (nr 40). Moderator kurii posiada kompetencje do uzgadniania terminu rekolekcji, które kapłani zatrudnieni w kurii mogą odprawić dwa razy do roku (nr 54). Pracownicy duchowni kurii muszą uzgodnić termin urlopu z moderatorem kurii (nr 55). W *Regulaminie* znajdują się ponadto postanowienia analogiczne do wskazanych w *Statucie* i *Regulaminie Kurii Metropolitalnej Poznańskiej*⁵⁶.

W Archidiecezji Częstochowskiej oraz Wrocławskiej moderator kurii jest jednocześnie jej kanclerzem. W Archidiecezja Częstochowskiej postanowienia dotyczące moderatora znajdują się w *Statucie*⁵⁷ oraz *Regulaminie Kurii*⁵⁸. Statut Kurii podobnie jak wskazane wcześniej uregulowania stanowi, iż moderator jest członkiem kurii⁵⁹. Statut określa zadania moderatora, wśród których wymieniane jest koordynowanie prac kurii oraz czuwanie nad tym, by pracownicy kurii właściwie i sumiennie wypełniali powierzone im zadania, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego oraz *Statutem* i *Regulaminem Kurii*, troskę o najbardziej owocne wykonywanie zadań powierzonych poszczególnym pracownikom kurii, zwoływanie posiedzeń pracowników kurii w celu przedstawiania i wymiany informacji oraz uzgadniania zadań bieżących, wprowadzanie na urząd nowo mianowanych dyrektorów wydziałów, czuwanie nad obecnością w pracy pracowników kurialnych⁶⁰. Moderator kurii winien być powiadamiany przez kanclerza o aktach prawnych, jakie zostały podjęte przez Arcybiskupa Metropolite Częstochowskiego oraz wikariuszy generalnych⁶¹. Ponadto dyrektorzy wy-

⁵⁶ Zgodnie z nr 9 § 1 *Regulaminu* moderator jest członkiem kurii. Kanclerz jest zobowiązany do powiadomienia o aktach kurii moderatora (nr 6). Pracownicy kurii wypełniają zadania wyznaczone im m.in. przez moderatora kurii (nr 14 § 5). Unormowania dotyczące archiwum jest analogiczne do kan. 487 § 1 oraz kan. 488 KPK/83 (zob.: nr 34 i 36). Każdy pracownik powinien uzyskać zgodę moderatora kurii lub dyrektora właściwego wydziału na nieobecność w godzinach wykonywania obowiązków oraz na pozostawanie na terenie kurii poza godzinami jej urzędowania (nr 49).

⁵⁷ *Statut Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej*, w: <http://kuriaczestochowa.pl/wp-content/uploads/2013/02/Statut-Kurii.pdf> [dostęp: 11.05.2014].

⁵⁸ *Regulamin Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej*, w: <http://kuriaczestochowa.pl/wp-content/uploads/2013/02/REGULAMIN-CZ%98STOCHOWSKIEJ-KURII-METROPOLITALNEJ.pdf> [dostęp: 11.05.2014].

⁵⁹ *I. Zasady ogólne*, w: *Statut Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej*, s. 1.

⁶⁰ *II. Struktura Kurii – osoby § 1. Moderator kurii*, w: *Statut Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej*, s. 2.

⁶¹ Por. kan. 474; *II. Struktura Kurii – osoby*, w: *Statut Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej*, s. 2-3.

działów przedstawiają moderatorowi kurii do końca grudnia ramowy program działań planowanych w następnym roku, a do końca stycznia sprawozdanie z jego realizacji za miniony rok⁶². Postanowienia dotyczące zlecania zadań notariuszom oraz archiwum są analogiczne do przedstawionych powyżej⁶³. Zgodnie z *Regulaminem Kurii* moderator koordynuje pracę kurii (§ 4), sprawując nadzór nad pracownikami kurii analogicznie jak w KPK/83 (§ 5 i §§ 7-9). Koszty wyjazdów służbowych są pracownikom refundowane przez ekonoma, jeżeli wcześniej zostały zatwierdzone przez moderatora kurii (§ 7). Moderator kurii zatwierdza również plan urlopowy pracowników (§ 10).

W diecezji wrocławskiej moderatorem kurii został ustanowiony Dyrektor Wydziału Ekonomiczno Budowlanego i Ekonom kurii⁶⁴.

W Kurii Diecezjalnej Siedleckiej został powołany przez biskupa diecezjalnego koordynator kurii, który pełni także funkcję rzecznika prasowego kurii⁶⁵. Brak jednak informacji szczegółowych o koordynatorze kurii i nie można jednoznacznie stwierdzić czy jest on moderatorem kurii⁶⁶.

*

Moderator kurii jest organem wprowadzonym do struktury kurii diecezjalnej przez KPK/83. Jego powołanie zostało pozostawione do swobodnej decyzji biskupa diecezjalnego, który troszcząc się o całą diecezję, dba o realizację zasady koordynacji w wypełnianiu zadań administracyjnych. Niewątpliwie jest, że jeśli biskup powoła moderatora, to jego zadaniem jest koordynacja, czyli uzgadnianie działalności duszpasterskiej w całej diecezji. Koordynuje on wtedy wszystkie sprawy, które mają być załatwiane w trybie administracyjnym oraz troszczy się, aby pozostali urzędnicy sprawowali swoje urzędy należycie. Spełnia on zadania kontrolne względem wszystkich pracowników kurii poza wikariuszem generalnym i biskupim. Moderator kurii winien być powiadamiany przez kanclerza o aktach praw-

⁶² II. *Struktura Kurii – osoby* § 1. *Moderator kurii*, s. 3.

⁶³ Zob. II. *Struktura Kurii – osoby* § 3. *Kanclerz i notariusz*, w: *Statut Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej*, s. 4 oraz II. *Zasady funkcjonowania Kurii* § 5. *Archiwum Kurii*, w: *Statut Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej*, s. 17.

⁶⁴ <http://www.diecezja.wloclawek.pl/pl/135/wydzial-administracyjno-personalny> [dostęp: 12.05.2014].

⁶⁵ <http://diecezja.radiopodlasie.pl/?pageId=11&tnt=4> [dostęp: 12.05.2014].

⁶⁶ II Synod w Diecezji Siedleckiej rozpoczął się w październiku 2012 r. i trwa nadal, zob.: www.synod-siedlce.pl [dostęp: 12.05.2014].

nych, jakie zostały podjęte przez ordynariusza. Ma on także wstęp do archiwum kurii oraz posiada kompetencje do wydawania zgody na kopiowanie lub wnoszenie akt z archiwum.

W literaturze wskazuję się, iż do zadań moderatora powinno należeć zwoływanie posiedzeń kierowników agend kurii diecezjalnej, opracowywanie planu pracy duszpasterskiej w całej diecezji oraz uzgadnianie zadań, jakie mają do wykonania poszczególne agendy, analiza efektywności tej pracy oraz poszukiwanie środków zaradczych zapobiegających powstawaniu trudności we współpracy.

Moderator kurii jest ustanawiany według swobodnego uznania biskupów poszczególnych diecezji. Jest to także urząd, który bezpośrednio uczestniczy w sprawowaniu władzy wykonawczej. W diecezji biskup może nie powołać moderatora kurii, jeżeli nie potrzebuje on pomocy w koordynacji pracy kurii. Może mieć to miejsce w małych diecezjach, pod względem terytorialnym, jak i demograficznym. Biskup może mianować na moderatora kurii wikariusza generalnego lub kapłana, który nie jest wikariuszem generalnym, jeżeli okoliczności tego wymagają.

Zadania moderatora mogą być kształtowane przez prawo partykularne. Wskazuje ono między innymi, iż do zadań moderatora kurii należy troska o najbardziej owocne wykonywanie zadań powierzonych poszczególnym pracownikom kurii, zwoływanie posiedzeń jej pracowników w celu przedstawiania i wymiany informacji oraz uzgadniania zadań bieżących, czuwanie nad obecnością pracowników kurialnych, przewodniczenie zebraniom wszystkich pracowników lub przynajmniej przewodniczących poszczególnych referatów, zlecenie zadań notariuszom.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP II promulgatus, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
- Congregatio pro Episcopis, Directorio 'Apostolorum Successores' per il ministero pastorale dei vescovi (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana 2004; Kongregacja ds. Biskupów, Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”, w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006, s. 517-711.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de Pastoralis Episcoporum Munere in Ecclesia Christus Dominus (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-696; Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach Biskupów

- w Kościele „Christus Dominus”, w: Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, Poznań 2002, s. 236-258.
- I Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok 2000.
- I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej, Zamość 2001.
- II Synod Diecezji Lubelskiej. 1977-1985, Lublin 1988.
- III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Milenium jej powstania, Gniezno 2005.
- III Synod Archidiecezji Łódzkiej, w: <http://archidiecezja.lodz.pl/czytelni/synod/> [dostęp: 11.05.2014].
- III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, Kielce 1992.
- III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku nowego tysiąclecia, Gdańsk 2001.
- IV Synodu Diecezji Tarnowskiej. Tarnów 1982-1986, Tarnów 1990.
- Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009). Prawo diecezjalne Kościoła Kaliskiego, Kalisz 2009.
- Regulamin Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej, <http://kuriaczestochowa.pl/wp-content/uploads/2013/02/REGULAMIN-CZ%98STOCHOWSKIEJ-KURII-METROPOLITALNEJ.pdf> [dostęp: 11.05.2014].
- Regulamin Kurii Metropolitalnej Poznańskiej, w: Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008). Zwołany i przeprowadzony przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. II: Statuty, Poznań 2008, s. 502-505.
- Statut Częstochowskiej Kurii Metropolitalnej, w: <http://kuriaczestochowa.pl/wp-content/uploads/2013/02/Statut-Kurii.pdf> [dostęp: 11.05.2014].
- Statut Kurii Metropolitalnej Poznańskiej, w: Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008). Zwołany i przeprowadzony przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. II: Statuty, Poznań 2008, s. 391-402.
- Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008). Zwołany i przeprowadzony przez arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. I: Dokumenty, Poznań 2008.
- Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy, Przemyśl 2000.
- Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego. Toruń, 27 czerwca 2011 roku, Toruń 2011.
- Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katolickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej, Katowice 2012².

Literatura

- Arrieta Juan I., Kuria diecezjalna, w: Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 408-431.
- Krukowski Józef, Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego, Lublin 1985.
- Krukowski Józef, Prawo administracyjne w Kościele, Warszawa 2011.
- Krukowski Józef, Kuria diecezjalna, w: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. II/1: Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła, red. J. Krukowski, Poznań 2003, s. 344-381.
- Krukowski Józef, Struktura kurii diecezjalnej według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, *Kościół i Prawo* 6 (1989), s. 43-56.

- Pawluk Tadeusz, Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II, t. II: Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie, Olsztyn 2002.
- Rubak Mieczysław, Kuria biskupia w służbie Kościoła lokalnego, *Kielecki Przegląd Diecezjalny* 4 (1990), s. 265-269.
- Sitarz Mirosław, Moderator kurii diecezjalnej, w: Słownik prawa kanonicznego, Warszawa 2004, kol. 112.

Moderator of the Curia in the 1983 Code of Canon Law and the Particular Polish Law

S u m m a r y

The legislature in the 1983 Code of Canon Law introduced into the structures of the diocesan curia new ecclesiastical office under the name of moderator of the curia. It has competence in the administrative aspects of the functioning of the diocesan curia. It is the organ that the diocesan bishop may appoint to the principle of coordination of administrative tasks.

Moderator of the curia is established according to the discretion of individual bishops of the diocese. It is also the office that is directly involved in the exercise of executive power. The Bishop may appoint a moderator of the curia for the Vicar General, or a priest who is not a vicar general, if the circumstances so require.

The tasks of the moderator of the curia should care about the most fruitful execution of the tasks assigned to individual employees curia, curia employees convene meetings to present and exchange information and reconciliation of current tasks, ensuring the presence of curial staff, chairing meetings of all employees of the curia, or at least the chairmen of the papers, delegate notaries.

Słowa kluczowe: zadania kurii diecezjalnej, zasada koordynacji, zarządzanie diecezją, biskup diecezjalny

Key words: tasks diocesan curia, the principle of coordination, management diocese, the diocesan bishop